

Parsifal

OPERA BALLET VLAANDEREN / SUSANNE KENNEDY / MARKUS SELG

Dolend in zijn eigen enscenering

April Henrist
Gezien op 26 september 2025
Vlaamse Opera Gent
RECENSIEWORKSHOP
CON BRIO

Opera Ballet Vlaanderen heeft een bijzondere band met Richard Wagners ‘Parsifal’. Het operahuis voerde dit spirituele muziekdrama in de twintigste eeuw maar liefst 72 keer op. Susanne Kennedy en Markus Selg wagen zich bij OBV aan een moderne, tech-gedreven interpretatie. De slagzin van dit seizoen, ‘Weet je wat je zag?’, blijkt nogal letterlijk van toepassing.

06 NOVEMBER 2025

‘Parsifal’ (1882) is de laatste opera van Wagner. Zelf omschreef hij die als een *Bühnenweihfestspiel*, vrij vertaald een ‘festivaldrama ter wijding van de scène’. Het werk is op zijn minst controversieel. Zowel in Wagners tijd als nu vindt men het of fantastisch of verschrikkelijk. Tot en met 1913 had het Bayreuth Festspielhaus, een operahuis door Wagner gecreëerd speciaal voor eigen werk, een monopolie op het uitvoeren van ‘Parsifal’. Sinds de ophef daarvan op 1 januari 1914 is het, ondanks de dubieuze status bij het publiek, een geliefde opera op de programmering van operahuizen.

Het verhaal van de opera speelt zich af in het koninkrijk van de Graal waar Amfortas, koning van de Heilige Graal, ondraaglijke pijn lijdt door een wonde hem toegebracht door de Heilige Lans. Dit reliek moest hij ooit bewaken, maar hij verloor de speer aan de kwaadaardige tovenaar Klingsor. Klingsor wist Amfortas te verleiden tot zonde met hulp van de mysterieuze Kundry. Zonder de speer kan de wond echter niet genezen. Door de ondraaglijke pijn is Amfortas amper in staat de Heilige Graal te laten verschijnen, wat zijn onderdanen tot wanhoop drijft. Men zegt dat alleen een reine dwaas Amfortas kan genezen door het ‘weten uit medeleven’. Enter Parsifal, een jongen die nauwelijks iets weet van eigen verleden of bestaan. De opera beschrijft de innerlijke reis die hij moet afleggen om de voorspelde Verlosser te worden.

Uiteraard is het verhaal een spirituele saga, gedrenkt in christelijk symbolisme en allegorie, overgoten met een sausje van heidense en boeddhistische elementen. In de kern is ‘Parsifal’ een middeleeuwse ridderroman. Wagner kwam in contact met de Duitse variant van minnezanger Wolfram von Eschenbach en voegde daar eigen accenten aan toe. Parsifal is een messias-

achtige figuur die aan het einde van het verhaal het aardse zal overstijgen. De speer en aangebrachte wonde verbeelden de zonde die in elk van ons zit. De queeste naar de Heilige Graal is het inherent menselijk zoeken naar een staat van nirvana, waar alle begeerte verdwijnt en absolute sereniteit triomfeert.

Muzikale precisie

Theatraal stoelt de enscenering van regisseur Kennedy en visueel kunstenaar Markus Selg vooral op het gebruik van beeldschermen die een immersieve ervaring trachten aan te bieden. Zo bestaat het decor uit gigantische schermen die de complete achtergrond van het podium innemen en de hele voorstelling beelden projecteren. Middenin, op de bühne, staat een retro-futuristische grot van chroom en spiegels. Verder is het podium ingekleed met zuilen beklad met graffiti en vervallen sculpturen.

De Belg Werner Van Mechelen vertolkt de kwaadaardige Klingsor met een voorbeeldige duisterheid.

Muzikaal balanceert 'Parsifal' tussen sterke ritualisering en formaliteit enerzijds en feeërieke luchtigheid anderzijds. Dat komt tot uiting in het gebruik van cyclische structuren zoals de terugkerende leitmotieven, kerkgezangen en ritualistische ritmes. Ondanks die ernst schept Wagner een gevoel van ruimtelijkheid en sereniteit met open harmonieën, waardoor de muziek ademt, en dat maar liefst vier uur lang. Onder leiding van Alejo Pérez wordt dit evenwicht perfect behouden door het orkest, dat vooral schittert wanneer het luid mag klinken. Die momenten krijgen extra kracht dankzij de zachte terughoudendheid in rustiger passages.

Ook de zangers leveren uitstekend werk. Albert Dohmen vertolkt met veel bravoure de baspartij van Gurnemanz, de oude ridder van de Graalgarde en leermeester van Parsifal. Kartal Karagedik zingt de lijdende koning Amfortas, bij wie je het hartzeer doorheen de noten voelt. De Belg Werner Van Mechelen vertolkt de kwaadaardige Klingsor met een voorbeeldige duisterheid. De Amerikaanse tenor Christopher Sokolowski past met zijn jongensachtige stem en uitstraling perfect bij de (eerst) onwetende Parsifal. Het is enigszins een verrassing te vernemen dat hij de rol pas drie weken geleden opnam na het afzeggen van zijn voorganger. Enige terughoudendheid of aarzel in deze avant-première maakt zijn personage alleen maar overtuigender. Tot slot is sopraan Dshamilja Kaiser een voortreffelijke Kundry. Zowel verleiding als wanhoop zijn tastbaar in haar zang. Ze is zo uitmuntend dat je als toeschouwer in de derde akte rouwt omdat haar personage slechts één woord toebedeeld kreeg.

Theatrale overdaad

Toch wordt dit prachtige samenspel overschaduwd door een overvloed aan visuele prikkels. De gigantische beeldschermen die het decor vormen, spelen tijdens de voorstelling AI-beelden af in een loop. Selg gaf prompts in op basis van de muzikale en thematische inhoud van 'Parsifal'. Deze AI-beelden proberen zo Wagners visie in een modern kader te plaatsen. Het doel is duidelijk: het verleden verbinden met heden en toekomst via technologie om zo een nieuw modern gesamtkunstwerk voort te brengen.

Kan het gebruik van AI, met alle ethische en morele consequenties, werkelijk de weg zijn

naar de beloofde spirituele verlossing?

Het gebruik van AI roept echter meteen vragen op. Artificiële intelligentie leert en creëert op basis van bestaande werken die het kan vinden op het internet, wat vragen opwerpt rond auteursrechten en plagiaat. Daarnaast verbruikt AI enorme hoeveelheden energie, water en grondstoffen, vaak afkomstig uit onethische mijnindustrieën in het Globale Zuiden. Een vier uur durende productie met continue projecties brengt daardoor aanzienlijke technologische, ecologische en sociale kosten met zich mee. Deze kosten staan in schril contrast met de sacrale wereld die de productie naar voren tracht te schuiven. Kan het gebruik van AI, met alle ethische en morele consequenties, werkelijk de weg zijn naar de beloofde spirituele verlossing?

Bovendien kan je je afvragen of het gebruik van AI iets onmisbaar toevoegt aan de opera. De constante stroom aan vaak knullige beelden leidt af van wat er op het podium onder de personages gebeurt. En daar gebeurt niet echt veel. De personages blijven vaak statisch, hun bewegingen zijn sober en traag. Eén enkele slome beweging wordt door nevenkarakters herhaald, terwijl de protagonisten grotendeels roerloos blijven en emotie moeten putten uit hun zanglijnen.

De kostuums, ontworpen door Andra Dumitrascu, combineren lange gewaden en zijn beïnvloed door klederdracht van Keltische en woestijnbeschavingen, aangevuld met moderne toetsen zoals een hoodie, sweatpants en experimentele oogmake-up. De retro-futuristische, post-apocalyptische sfeer in deze enscenering doet spontaan denken aan Villeneuves ‘Dune’. Maar ze resulteert bij ‘Parsifal’ in een sobere, eerder saaie beeldtaal waardoor de blik van de toeschouwer vanzelf afglijdt naar de zich constant herhalende illustraties op de schermen. De enscenering werkt de beleving van de muziek tegen.

Het zwaartepunt van deze productie komt zo te liggen bij technologie, terwijl de essentie van de opera - het verhaal en de muziek - wordt verwaarloosd. De productie is paradoxaal genoeg zowel statisch en sober als visueel overprikkelend, waardoor je als toeschouwer mogelijk de draad van het verhaal en de kern van de muziek verliest. Het immersieve aspect is bedoeld om de toeschouwer te laten deelnemen aan de spirituele reis van Parsifal, maar hoe kan je deelnemen aan die transformatie wanneer de belangrijkste bouwstenen zijn uitgevlakt?

‘Weet je wat je zag?’ Na een vier uur durende visuele overdaad is de vraag relevanter dan ooit. Prangender is de vraag of je nog weet wat je hebt gehoord. De meningen zullen, net als in Wagners tijd, verdeeld zijn.